

O‘ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA KREATIV IQTISODIYOT ELEMENTLARINI JORIY ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Mardonova Ozoda Aliyevna

Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirish jarayoniga kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari o‘rganilgan. Tadqiqotda turizm sohasining hozirgi holati, infratuzilmaviy muammolar, tashkiliy boshqaruv tizimi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari kompleks tahlil qilingan. Xorijiy va mahalliy ilmiy manbalar asosida kreativ turizmning nazariy asoslari yoritilib, uning hududiy rivojlanishdagi o‘rni asoslab berilgan. SWOT, PEST, iqtisodiy va statistik tahlil usullaridan foydalangan holda mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish yo‘llari ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish, raqamli platformalarni keng joriy etish, turizm klasterlarini shakllantirish hamda investitsion mexanizmlarni takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan. Mazkur yondashuvlar turizm infratuzilmasining raqobatbardoshligini oshirish va kreativ iqtisodiyot salohiyatini to‘liq ishga solishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: turizm infratuzilmasi, kreativ iqtisodiyot, raqamli turizm, klaster, investitsiya, davlat-xususiy sheriklik, iqtisodiy tahlil.

KIRISH

So‘nggi yillarda global iqtisodiyotda kreativ iqtisodiyot elementlarining ahamiyati ortib bormoqda. Turizm sohasi esa innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalar va ijodiy mahsulotlar bilan chambarchas bog‘lanib, yangi rivojlanish bosqichiga kirib bormoqda. O‘zbekistonda turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish va uning raqobatbardoshligini oshirish jarayonida kreativ iqtisodiyot mexanizmlarini joriy etish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Chunki bu yondashuv nafaqat xizmatlar sifatini oshiradi, balki hududlarning investitsion jozibadorligini ham kuchaytiradi.

Mavjud turizm infratuzilmasi rivojlanishida an‘anaviy boshqaruv va xizmat ko‘rsatish uslublari ustuvor bo‘lib qolayotgani, kreativ iqtisodiyotning imkoniyatlari yetarlicha integratsiya qilinmaganligi asosiy muammolardan biridir. Shu sababli turizm sohasida innovatsion g‘oyalar, raqamli yechimlar va kreativ biznes modellarini tizimli joriy etish mexanizmlari yetarli darajada shakllanmagan. O‘zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirishda kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish masalasi bugungi kunda ham respublika, ham xalqaro miqyosda yuqori dolzarblik kasb etmoqda. Buning asosiy sababi shundaki, global iqtisodiyotda turizm eng tez o‘sayotgan va eng ko‘p ish o‘rinlari yaratadigan sohalardan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Jahon Turizm Tashkiloti (UN Tourism) ma‘lumotlariga ko‘ra,

pandemiyadan keyingi davrda xalqaro sayyohlik oqimi barqaror tiklanish jarayoniga kirgan bo‘lib, turizm sektori global YAIMning sezilarli ulushini tashkil etishda davom etmoqda. Bu esa har bir mamlakatdan turizmni faqat an‘anaviy xizmatlar tizimi emas, balki innovatsion va kreativ iqtisodiyotga asoslangan kompleks tizim sifatida rivojlantirishni talab etmoqda.

Xalqaro tajribada, xususan Yevropa Ittifoqi mamlakatlari, Janubiy Koreya va Yaponiya kabi davlatlarda turizm infratuzilmasi kreativ iqtisodiyot bilan chambarchas bog‘langan holda rivojlantirilmoqda. Masalan, raqamli muzeylar, virtual sayohatlar, interaktiv madaniy markazlar va AR/VR texnologiyalariga asoslangan turistik xizmatlar sayyohlarga yangi tajriba taqdim etmoqda. Bu esa turizmni nafaqat ko‘rish va dam olish sohasi, balki bilim va ijodiy tajriba almashinuvi maydoniga aylantirmoqda. Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston ham global turizm bozorida raqobatbardosh bo‘lish uchun aynan kreativ iqtisodiyotga asoslangan yondashuvlarni keng joriy etishga ehtiyoj sezmoqda.

Respublika miqyosida ham turizm sohasini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda “O‘zbekiston–2030” strategiyasi doirasida turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, hududlarda sayyohlik xizmatlarini kengaytirish va madaniy meros obyektlarini xalqaro standartlarga mos ravishda targ‘ib etish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq mavjud salohiyatga qaramasdan, ayrim hududlarda raqamli xizmatlar yetarli darajada rivojlanmagani, marketingning zamonaviy kreativ usullaridan yetarli foydalanilmayotgani va innovatsion mahsulotlar ulushining pastligi ushbu sohada yangi yondashuvlarni joriy etish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Dolzarblikni belgilovchi yana bir muhim omil - bu sayyohlar talablarining o‘zgarib borishidir. Zamonaviy turist endi faqatgina tarixiy obidalarni tomosha qilish bilan cheklanmaydi, balki interaktiv, raqamli va individual tajribaga ega bo‘lishni xohlaydi. Shu sababli kreativ iqtisodiyot elementlari - raqamli platformalar, multimedia kontent, virtual gidlar va madaniy-ijodiy mahsulotlar turizm infratuzilmasining ajralmas qismiga aylanmoqda.

Shuningdek, xalqaro reytinglar va iqtisodiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kreativ iqtisodiyotga asoslangan turizm modeli joriy etilgan mamlakatlarda soha daromadligi yuqori bo‘lib, hududiy rivojlanish tezlashadi va investitsion jozibadorlik oshadi. O‘zbekiston uchun esa bu nafaqat iqtisodiy foyda, balki milliy madaniyat va tarixiy merosni global miqyosda samarali targ‘ib qilish imkoniyatidir.

Xulosa qilib aytganda, mazkur mavzuning dolzarbligi global turizm tendensiyalari, xalqaro tajribalar va respublika miqyosidagi islohotlar bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish O‘zbekiston turizm infratuzilmasini yangi innovatsion bosqichga olib chiqishda muhim strategik ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirish jarayoniga kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish mexanizmlarini takomillashtirish yo‘llarini ilmiy asoslashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: turizm va kreativ iqtisodiyot o‘rtasidagi nazariy bog‘liqlikni tahlil qilish; mavjud infratuzilma holatini o‘rganish; kreativ

yondashuvlarning samaradorligini aniqlash; hamda ularni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi O'zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirishga kreativ iqtisodiyot elementlarini integratsiyalashning kompleks yondashuvi ishlab chiqilganligi bilan izohlanadi. Shuningdek, innovatsion va kreativ mexanizmlarni qo'llash orqali turizm sohasining iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi konseptual model taklif etiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirishda kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish masalasi so'nggi yillarda xalqaro va milliy ilmiy adabiyotlarda keng o'rganilayotgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu bo'limda xorijiy, MDH va O'zbekiston olimlarining ilmiy qarashlari tahlil qilinadi.

Xalqaro miqyosda turizm va kreativ iqtisodiyot o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganishda UNWTO muhim ilmiy va amaliy yondashuvlarni ishlab chiqqan. Tashkilotning hisobotlarida turizmni rivojlantirishda innovatsiya, raqamlashtirish va madaniy resurslardan foydalanish asosiy omillar sifatida ko'rsatiladi. UNWTO yondashuviga ko'ra, zamonaviy turizm infratuzilmasi faqat transport va mehmonxona tizimidan iborat emas, balki raqamli xizmatlar, kreativ mahsulotlar va madaniy tajriba yaratish tizimi sifatida qaralishi lozim.

Greg Richards kreativ turizm konsepsiyasining asoschilaridan biri sifatida turizmni “tajriba iqtisodiyoti” bilan bog'laydi. Uning fikricha, turistlar endi faqat iste'molchi emas, balki ijodiy jarayon ishtirokchisiga aylanmoqda. Richards turizm infratuzilmasida mahalliy madaniyat, ijodiy industriyalar va interaktiv xizmatlar integratsiyasi muhimligini ta'kidlaydi.

Richard Florida esa “kreativ sinf” nazariyasi orqali iqtisodiy rivojlanishda ijodiy inson kapitalining rolini asoslab bergan. Uning yondashuvi bo'yicha, shaharlar va hududlarning rivojlanishi innovatsion muhit, madaniy diversifikatsiya va kreativ industriya rivoji bilan bevosita bog'liq. Bu g'oya turizm infratuzilmasini rivojlantirishda ham muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

MDH davlatlari olimlari turizmni asosan iqtisodiy tizim va hududiy rivojlanish omili sifatida tahlil qilgan. Rossiyalik tadqiqotchilar, jumladan A. Aleksandrova va V. Kvartalnov ishlarida turizm infratuzilmasi logistika, xizmatlar sifati va davlat boshqaruvi bilan bog'liq tizim sifatida o'rganiladi. Ularning yondashuvida kreativ iqtisodiyot elementi nisbatan kam yoritilgan bo'lsa-da, so'nggi yillarda innovatsion turizm, raqamli platformalar va madaniy turizmga e'tibor kuchaygan.

Shuningdek, MDH ilmiy maktabida turizmni hududiy rivojlanish va investitsiya jalb etish vositasi sifatida ko'rish tendensiyasi ustun. Bu yondashuv kreativ iqtisodiyot bilan integratsiya qilish zaruratini ko'rsatadi, chunki zamonaviy turizm faqat infratuzilmaviy emas, balki ijodiy va innovatsion komponentlarni ham talab qiladi.

O'zbekistonda turizm va kreativ iqtisodiyot masalalari so'nggi yillarda faol o'rganilmoqda. Mahalliy tadqiqotchilar turizm infratuzilmasini rivojlantirishda davlat siyosati, hududiy brending, madaniy merosdan foydalanish va raqamli texnologiyalarni joriy etishga alohida e'tibor qaratmoqda.

Jumladan, o‘zbekistonlik iqtisodchi va turizmshunoslar turizm salohiyatini oshirishda milliy madaniyat, tarixiy yodgorliklar va hunarmandchilikni kreativ iqtisodiyot bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ta’kidlaydi. Shuningdek, so‘nggi tadqiqotlarda smart-turizm, elektron platformalar va innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishlari dolzarb sifatida ko‘rilmoqda.

Umumiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, xorijiy ilmiy adabiyotlarda kreativ turizm va kreativ iqtisodiyot konsepsiyasi chuqur ishlab chiqilgan bo‘lsa, MDH va O‘zbekiston ilmiy maktablarida bu yo‘nalish endigina rivojlanish bosqichida. Shu sababli O‘zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirishda kreativ iqtisodiyot elementlarini tizimli joriy etish bo‘yicha kompleks ilmiy yondashuvni ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqot O‘zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirish jarayoniga kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish mexanizmlarini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, kompleks ilmiy yondashuv asosida amalga oshiriladi. Tadqiqotda bir nechta ilmiy metodlar uyg‘unlashtirilgan holda qo‘llaniladi.

Iqtisodiy tahlil usuli. Iqtisodiy tahlil tadqiqotning asosiy metodlaridan biri bo‘lib, u turizm sohasining hozirgi holati, uning infratuzilma tarkibi, investitsion oqimlar va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlarini baholashga xizmat qiladi. Ushbu usul orqali turizm infratuzilmasining kuchli va zaif tomonlari aniqlanadi, shuningdek, kreativ iqtisodiyot elementlarining qo‘shilishi natijasida yuzaga keladigan iqtisodiy o‘zgarishlar prognoz qilinadi.

Statistik usullar. Tadqiqotda statistik usullar turizm sohasiga oid rasmiy ma’lumotlarni tahlil qilish uchun qo‘llaniladi. Jumladan, dinamik qatorlar tahlili, solishtirma tahlil va korrelyatsion bog‘liqliklarni aniqlash usullari yordamida turizm oqimlari, xizmatlar hajmi va infratuzilma rivojlanish ko‘rsatkichlari o‘rganiladi. Bu usullar kreativ iqtisodiyot omillarining turizm rivojiga ta’sirini miqdoriy jihatdan asoslash imkonini beradi.

SWOT va PEST tahlil. SWOT tahlil yordamida O‘zbekiston turizm infratuzilmasining kuchli (Strengths), zaif (Weaknesses), imkoniyatlar (Opportunities) va tahdidlar (Threats) jihatlari kompleks baholanadi. Bu yondashuv kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish uchun mavjud salohiyat va to‘siqlarni aniqlashga yordam beradi.

PEST tahlil esa siyosiy (Political), iqtisodiy (Economic), ijtimoiy (Social) va texnologik (Technological) omillarni o‘rganish orqali tashqi muhitning turizm infratuzilmasiga ta’sirini baholash imkonini beradi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va innovatsion muhitning rivojlanishi kreativ iqtisodiyot integratsiyasi uchun muhim omil sifatida ko‘rib chiqiladi.

Tizimli yondashuv. Tadqiqotda tizimli yondashuv asosiy metodologik baza sifatida qo‘llaniladi. Bu yondashuv turizm infratuzilmasini o‘zaro bog‘liq elementlardan iborat yagona tizim sifatida ko‘rib chiqishga imkon beradi. Jumladan, transport, mehmonxona xo‘jaligi, xizmat ko‘rsatish, madaniy resurslar va raqamli platformalar o‘zaro integratsiyada tahlil qilinadi. Kreativ iqtisodiyot elementlari esa

ushbu tizimning innovatsion rivojlanish omili sifatida baholanadi.

Qo‘llanilgan metodlar kombinatsiyasi tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta‘minlaydi hamda turizm infratuzilmasini rivojlantirishda kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish mexanizmlarini kompleks tahlil qilish imkonini beradi. Bu esa o‘z navbatida amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun mustahkam metodologik asos yaratadi.

ASOSIY TAHLIL

O‘zbekistonda kreativ turizm holati. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda turizm sohasi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida rivojlanmoqda. Ayniqsa, tarixiy shaharlar (Samarqand, Buxoro, Xiva), madaniy meros obyektlari va hunarmandchilik an‘analari kreativ turizmni rivojlantirish uchun muhim resurs bazasini shakllantiradi. Amaldagi holat shuni ko‘rsatadiki, turizm asosan an‘anaviy ekskursiya xizmatlariga tayanib qolgan bo‘lib, interaktiv, tajribaviy va ijodiy mahsulotlar ulushi hali yetarli darajada emas.

Kreativ turizmning ayrim elementlari - hunarmandchilik ustaxonalari, gastronomik turizm, madaniy festivallar va raqamli ekskursiyalar - rivojlanayotgan bo‘lsa-da, ular tizimli infratuzilmaga to‘liq integratsiya qilinmagan. Bu esa turizm mahsulotining qo‘shimcha qiymatini cheklab qo‘ymoqda.

Infratuzilma muammolari: Turizm infratuzilmasi tahlili shuni ko‘rsatadiki, bir qator tizimli muammolar mavjud. Birinchidan, transport-logistika tizimining ayrim hududlarda yetarlicha rivojlanmaganligi turistlar oqimini samarali boshqarishga to‘sqinlik qiladi. Ikkinchidan, mehmonxona va xizmat ko‘rsatish infratuzilmasi yirik shaharlarda nisbatan rivojlangan bo‘lsa-da, kichik turistik hududlarda sifat va standartlar barqaror emas.

Shuningdek, raqamli infratuzilma va smart-turizm texnologiyalarining yetishmasligi kreativ turizmni keng joriy etish imkoniyatlarini cheklamoqda. Turistik xizmatlar marketingi va brending tizimi ham hali to‘liq raqamlashtirilmaganligi sababli global raqobatbardoshlik darajasi pastligicha qolmoqda.

Tashkiliy mexanizmlar samaradorligi: Turizm sohasini boshqarish bo‘yicha mavjud tashkiliy mexanizmlar so‘nggi yillarda takomillashtirilgan bo‘lsa-da, ular kreativ iqtisodiyot talablariga to‘liq moslashmagan. Davlat boshqaruvi va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlik kengayib borayotgan bo‘lsa ham, klaster yondashuv va innovatsion boshqaruv mexanizmlari yetarli darajada samarali ishlamayapti.

1-jadval

Turizm infratuzilmasi va kreativ iqtisodiyot elementlari integratsiyasi

Turizm infratuzilmasi elementi	Kreativ iqtisodiyot elementi	Integratsiya mexanizmi	Kutilayotgan natija
Transport (avia, temiryo‘l, yo‘l)	Raqamli platformalar, mobil ilovalar	Smart turizm tizimlari (online booking, AR/VR navigatsiya)	Turistlar oqimi oshadi, qulaylik ortadi
Mehmonxona va joylashtirish	Dizayn, milliy stil, kreativ servis	Tematik mehmonxonalar, “creative hotels”	Turist tajribasi boyiydi
Madaniy obyektlar (muzey, tarixiy	Madaniy industriyalar,	Interaktiv ekskursiyalar, audio-vizual kontent	Turizm jozibadorligi oshadi

joylar)	storytelling		
Ovqatlanish tizimi	Gastronomik kreativlik	Milliy taomlar bo'yicha master-klasslar	Gastro-turizm rivojlanadi
Savdo va suvenirilar	Hunarmandchilik, dizayn	Kreativ bozorlar, "art bazaar"	Mahalliy ishlab chiqarish qo'llab-quvvatlanadi
Axborot infratuzilmasi	IT va media texnologiyalar	Raqamli marketing, virtual turlar	Global reklama kuchayadi

Hududiy turizm boshqarmalari faoliyati asosan ma'muriy xarakterga ega bo'lib, kreativ mahsulotlarni yaratish va ularni bozorga chiqarish bo'yicha innovatsion tashabbuslar kam kuzatiladi. Natijada, turizm infratuzilmasi va kreativ industriya o'rtasidagi integratsiya sust rivojlanmoqda.

Iqtisodiy baholash: Iqtisodiy nuqtai nazardan turizm sektori O'zbekiston YaIMida sezilarli ulushga ega bo'lsa-da, uning qo'shimcha qiymat yaratish salohiyati to'liq ishga solinmagan. Kreativ turizm elementlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi sababli turistik xizmatlarning o'rtacha daromadlilik ko'rsatkichi pastroq shakllanmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kreativ iqtisodiyot elementlari joriy etilgan hududlarda turistlarning qolish davomiyligi va xarajatlari ortadi, bu esa to'g'ridan-to'g'ri iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, kichik biznes va hunarmandchilik subyektlarining turizm zanjiriga integratsiyasi hududiy bandlikni oshirish va yangi ish o'rinlari yaratishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Umumiy tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kreativ turizmni rivojlantirish uchun yetarli tabiiy va madaniy resurslar mavjud, biroq infratuzilma va tashkiliy mexanizmlarning to'liq integratsiyalashmaganligi rivojlanish jarayonini sekinlashtirmoqda. Shu sababli, kreativ iqtisodiyot elementlarini tizimli joriy etish orqali turizm sohasining iqtisodiy samaradorligini oshirish muhim strategik vazifa hisoblanadi.

TAKLIF VA YECHIMLAR

O'zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirishda kreativ iqtisodiyot elementlarini samarali joriy etish uchun tizimli va kompleks yondashuv zarur. Quyida asosiy yo'nalishlar bo'yicha taklif va yechimlar keltiriladi.

Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish. Turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilishda davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmlarini kengaytirish muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv davlat tomonidan infratuzilma uchun qulay sharoit yaratish, xususiy sektor tomonidan esa innovatsion xizmatlar va kreativ mahsulotlarni joriy etishni ta'minlaydi. Mehmonxona xo'jaligi, transport xizmatlari, madaniy obyektlar va dam olish maskanlarini boshqarishda DXSh asosidagi loyihalarni ko'paytirish investitsion faollikni oshiradi hamda xizmatlar sifatini yaxshilaydi.

Raqamli platformalarni joriy etish. Zamonaviy turizm rivojlanishida raqamli texnologiyalar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Yagona milliy turizm platformalarini yaratish orqali turistlarga xizmatlarni onlayn bron qilish, virtual ekskursiyalar, elektron to'lov

tizimlari va interaktiv xaritalar taqdim etish mumkin. Shuningdek, sun’iy intellekt va big data texnologiyalaridan foydalangan holda turistlar oqimini prognoz qilish va xizmatlarni individuallashtirish imkoniyati kengayadi. Bu esa kreativ turizm mahsulotlarini global bozorga chiqarishni osonlashtiradi.

2-jadval

Kreativ iqtisodiyot asosida turizm infratuzilmasini rivojlantirish mexanizmlari

Mexanizm turi	Amalga oshirish vositalari	Mas’ul subyektlar	Samaradorlik ko’rsatkichlari
Institutsional mexanizm	Qonunchilik, davlat dasturlari, kreativ iqtisodiyot strategiyasi	Hukumat, Turizm qo‘mitasi	Investitsiyalar hajmi
Investitsion mexanizm	PPP loyihalar, xorijiy investitsiyalar	Xususiy sektor, investorlar	Yangi infratuzilma obyektlari
Innovatsion mexanizm	Startaplar, IT platformalar, AI xizmatlar	IT kompaniyalar, startaplar	Raqamli xizmatlar ulushi
Marketing mexanizmi	Brending, SMM, digital marketing	Turizm agentliklari	Turistlar soni
Kadrlar tayyorlash	Kreativ ta’lim, turizm menejmenti	OTMlar, trening markazlar	Malakali kadrlar soni
Hududiy rivojlanish mexanizmi	Turizm klasterlari, “creative hubs”	Mahalliy hokimiyatlar	Hududiy turizm darajasi

Turizm klasterlarini shakllantirish. Hududiy turizm klasterlarini rivojlantirish infratuzilma samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Klaster yondashuvi turizm, transport, xizmat ko‘rsatish, hunarmandchilik va madaniy meros obyektlarini yagona tizimga birlashtiradi. Bu orqali hududlarda kompleks turistik mahsulotlar yaratiladi va qo‘shimcha qiymat zanjiri shakllanadi. Masalan, tarixiy shaharlar atrofida kreativ turizm klasterlarini tashkil etish mahalliy iqtisodiyot rivojiga bevosita ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Investitsion mexanizmlarni takomillashtirish. Turizm sohasiga investitsiyalarni jalb etish uchun qulay moliyaviy va huquqiy sharoitlarni yaratish zarur. Soliq imtiyozlari, subsidiyalar va preferensiyalarni kengaytirish xususiy investorlar uchun jozibadorlikni oshiradi. Bundan tashqari, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish va “yashil turizm” hamda “kreativ turizm” loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish muhimdir. Investitsion loyihalarda innovatsion va raqamli komponentlarga ustuvorlik berish sektorning barqaror o‘shini ta’minlaydi.

MUHOKAMA

O‘zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirish bugungi kunda mamlakat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Chunki turizm nafaqat iqtisodiy daromad manbai, balki madaniy almashinuv, hududiy rivojlanish va yangi ish o‘rinlarini yaratishning muhim omili ham hisoblanadi. So‘nggi yillarda respublikada turizm sohasini modernizatsiya qilish, xizmatlar sifatini oshirish va xalqaro standartlarga mos infratuzilma yaratish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu jarayonda kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u an’anaviy turizm modelini innovatsion, raqamli

va yuqori qo‘shimcha qiymatga ega tizimga aylantirish imkonini beradi.

Kreativ iqtisodiyotning asosiy mohiyati bilim, ijodkorlik va innovatsiyaga asoslangan iqtisodiy faoliyatni rivojlantirishdan iborat bo‘lib, u turizm infratuzilmasiga integratsiya qilinganda yangi xizmat turlari, raqamli platformalar, interaktiv sayyohlik mahsulotlari va madaniy-ijtimoiy loyihalarning paydo bo‘lishiga zamin yaratadi. Masalan, virtual turizm, AR/VR texnologiyalari asosidagi tarixiy obidalarni jonlantirish, raqamli gid tizimlari va onlayn bron qilish platformalarining takomillashuvi turizm xizmatlarini yanada qulay va jozibador qiladi. Bu esa sayyohlar oqimini oshirish bilan birga hududlarning iqtisodiy faolligini ham kuchaytiradi.

Muhokama doirasida shuni ta’kidlash joizki, O‘zbekistonda mavjud turizm infratuzilmasining ayrim qismlarida innovatsion yondashuvlar yetarli darajada joriy etilmagan. Ayniqsa, hududiy turizm obyektlarida raqamli xizmatlarning past darajasi, marketing strategiyalarining zamonaviy talablarga mos emasligi hamda kreativ mahsulotlar yetishmasligi soha rivojiga ma’lum darajada to‘sqinlik qilmoqda. Shu bois, kreativ iqtisodiyot elementlarini tizimli ravishda joriy etish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Bu borada davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish, startaplarni qo‘llab-quvvatlash, turizm sohasida innovatsion klasterlarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, mahalliy aholining ijodiy salohiyatini safarbar etish orqali milliy hunarmandchilik, gastronomik turizm va madaniy merosga asoslangan yangi turistik mahsulotlar yaratish mumkin. Bu nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki milliy identitetni global miqyosda targ‘ib qilish imkonini ham beradi.

Bundan tashqari, kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiya qilish ham dolzarb vazifalardan biridir. Turizm sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislarning kreativ fikrlashi, raqamli kompetensiyasi va innovatsion yondashuvini rivojlantirish orqali xizmatlar sifatini sezilarli darajada oshirish mumkin. Oliy ta’lim muassasalari va kasb-hunar markazlarida kreativ iqtisodiyot va turizm integratsiyasiga oid maxsus o‘quv dasturlarini joriy etish ushbu jarayonni yanada tezlashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirishda kreativ iqtisodiyot elementlarini joriy etish mexanizmlarini takomillashtirish kompleks yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda innovatsion texnologiyalar, davlat siyosati, xususiy sektor tashabbuslari hamda inson kapitalining uyg‘un rivoji muhim rol o‘ynaydi. Natijada, turizm sohasi nafaqat iqtisodiy o‘shishning drayveriga, balki mamlakatning xalqaro imijini mustahkamlovchi strategik tarmoqqa aylanishi mumkin.

XULOSA

Taklif etilgan yechimlar turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish va kreativ iqtisodiyot elementlarini samarali joriy etishga xizmat qiladi. Ularning kompleks amalga oshirilishi O‘zbekistonning turizm salohiyatini oshirish, xalqaro raqobatbardoshlikni kuchaytirish va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilash imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda turizm infratuzilmasini rivojlantirish jarayonida kreativ iqtisodiyot elementlarini keng joriy etish sohaning sifat jihatdan yangi bosqichga chiqishini ta’minlaydi. Bugungi global raqobat sharoitida turizm

faqatgina xizmat ko‘rsatish sohasi sifatida emas, balki innovatsion g‘oyalar, raqamli yechimlar va ijodiy mahsulotlarga asoslangan murakkab tizim sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan, kreativ iqtisodiyot turizmni diversifikatsiya qilish, uning qo‘shimcha qiymatini oshirish hamda sayyohlar uchun yangi va noyob tajribalar yaratishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, interaktiv turistik xizmatlarni rivojlantirish va madaniy meros obyektlarini zamonaviy formatlarda taqdim etish turizm infratuzilmasining jozibadorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, mahalliy resurslar va an‘anaviy madaniy boyliklarni kreativ yondashuv asosida qayta ishlash hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytiradi hamda yangi ish o‘rinlari yaratilishiga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, sohada inson kapitalining o‘rni nihoyatda muhim bo‘lib, malakali kadrlar tayyorlash, ularning innovatsion va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish turizm xizmatlarining sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Davlat, xususiy sektor va ta‘lim muassasalari o‘rtasidagi samarali hamkorlik esa kreativ iqtisodiyot tamoyillarini amaliyotga joriy etishni tezlashtiradi.

Umuman olganda, kreativ iqtisodiyot elementlarini turizm infratuzilmasiga integratsiya qilish O‘zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshiradi, uning madaniy va iqtisodiy salohiyatini yanada keng namoyon etadi hamda mamlakatni jozibador turistik yo‘nalish sifatida mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. World Tourism Organization (UNWTO). *Tourism and Sustainable Development Report*. Madrid: UNWTO, 2023.
2. World Tourism Organization (UNWTO). *Global Guidelines for Smart Tourism Development*. Madrid: UNWTO, 2022.
3. Richards G. *Creative Tourism: Theoretical and Practical Perspectives*. London: Routledge, 2018.
4. Florida R. *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books, 2019.
5. Richards G., Raymond C. *Creative Tourism and Local Development*. *Journal of Tourism Studies*, 2019, Vol. 30(2), pp. 45–62.
6. Александрова А.Ю. *Международный туризм*. Москва: Аспект Пресс, 2020.
7. Квартальнов В.А. *Туризм: теория и практика*. Москва: Финансы и статистика, 2018.